

Pjesnici Novog vala - poezija i stvarnost

Jurić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:533104>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za poljski jezik i književnost

Pjesnici Novog vala – poezija i stvarnost

Diplomski rad
(15 ECTS bodova)

Ivana Jurić

Zagreb, lipanj 2021.

Dr. sc. Đurđica Čilić

„Młoda poezja to gabinet cieni,
propozycja nowego odczuwania i nowego myślenia,
początek ruchu, który swe ujście może znaleźć w kulturze,
w ludzkich postawach, w etosie życia.”

Świat nieprzedstawiony (1974.)

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Društveni i politički utjecaji '60-ih i '70-ih godina	2
3. Ukratko o Novom valu.....	5
4. Novovalni pjesnici o sebi samima	7
4.1. <i>Świat nieprzedstawiony</i>	7
4.2. <i>Nieufni i zadufani</i>	11
5. Pjesnici Novog vala	13
5.2. Stanisław Barańczak.....	13
5.1.1. <i>Jednym tchem</i>	17
5.1.2. <i>Nie</i>	18
5.1.3. <i>U końca wojny dwudziestodwuletniej</i>	20
5.2. Ryszard Krynicki	22
5.2.1. <i>Język, to dzikie mięso</i>	25
5.2.2. <i>Strzępy listu miłosnego</i>	27
5.2.3. <i>I naprawdę nie wiedzieliśmy</i>	28
5.3. Ewa Lipska	31
5.3.1. <i>My</i>	33
5.3.2. <i>Jeśli istnieje Bóg</i>	35
5.3.3. <i>Dom dziecka</i>	37
6. Zaključak.....	39
7. Literatura.....	40
8. Sažetak i ključni pojmovi.....	43

1. Uvod

Svaka generacija književnika pokušava na jedinstven i autentičan način u djelima prikazati svoje unutarnje stanje ili dati komentar stvarnosti u kojoj se nalaze. Ta stvarnost može imati za posljedicu dobra i ona lošija iskustva pojedinaca te time odražavati ili, pak, suprotstavljati se događajima iz njihove neposredne okoline. U ovome će se radu predstaviti jedna takva generacija mladih pjesnika i pjesnikinja – generacija '68., znana i pod nazivom Nowa Fala.

Prvi se dio rada bavi prikazivanjem društvene i političke stvarnosti u kojoj je djelovala navedena generacija. Radi se tu o važnom događaju iz ožujka 1968. godine, o pismima koja su bila upućivana vladajućima, s ciljem poboljšanja situacije u državi, i o cenzuri koja je diktirala tko piše i o čemu piše, stavljajući tako brnjicu (polj. *kaganiec*) pjesnicima koji su htjeli prikazati stvarnost, a ne propagandu.

U drugome dijelu rada navodim najvažnija obilježja poezije Nowe Fale i njihove predstavnike.

Nadalje, treći dio pokazuje što o sebi pišu članovi Nowe Fale. Spominju se tu dva djela: *Świat nieprzedstawiony* Kornhausera i Zagajewskog te *Nieufni i zadufani* Barańczaka. Osim komentara i kritika svojih kolega autori pojašnjavaju i odnose njihove poezije i svjetonazora s drugim književnim razdobljima. Također će ukratko biti predstavljeni Kornhauser i Zagajewski.

U četvrtom dijelu rada dolazimo do opširnijih biografija i analiza pjesama izabranih autora – Barańczaka, Krynickog i Lipske. Time će na konkretnim primjerima biti prikazano njihovo iskustvo i poimanje stvarnosti. Analizirat će se po tri pjesme od svakoga autora, prema vlastitom odabiru, obraćajući pritom pažnju na lirski subjekt i objekt, temu i sadržaj pjesme, stil, jezik i kompoziciju. Nastojat će se dati i odgovor na pitanje jesu li novovalni pjesnici uspješni – i ako jesu, kako – stvarati poeziju koja je odgovarala njihovim teorijskim konceptima i poimanju književnosti kakvu su zagovarali.

Cilj ovoga diplomskog rada je dati sažet pregled poezije i stvarnosti pjesnika Nowe Fale, uključujući u to i povijesni kontekst i biografske poveznice u kojima su pjesme nastale, te u zaključku kritički ocijeniti njihov društveni angažman, književne postupke i mjesto koje danas zauzimaju u kanonu.

2. Društveni i politički utjecaji '60-ih i '70-ih godina

Za razumijevanje pjesnika Generacije '68. ili Nowe Fale treba navesti društvene i političke događaje koji su prethodili njihovim najplodnijim stvaralačkim godinama, a važni su za cjelokupno ozračje Poljske toga perioda. Nakon Staljinove smrti 1953. slijedi nekoliko godina veće slobode kulturnog izričaja, ali već se početkom 1956., uslijed političkih promjena, situacija pogoršava. Sve je eskaliralo u listopadu te godine, kada su radnici u Poznanju išli u prosvjede protiv kršenja osnovnih građanskih prava.¹ Ti su nemiri prestali vraćanjem Gomulke na vlast i početkom gospodarsko-kulturalne stabilizacije koju je provodio. Tada uvedene promjene nisu zaživjele u očekivanim razmjerima. Oprezna, čak anakronična ekonomska politika Gomulke nije se iskazala u praksi. Unatoč namjerama za obnovu i reformu, ponajviše školstva i književnosti, ništa se nije mijenjalo. Tu politiku karakterizira sukobljavanje s dvjema grupama ljudi: jedni su intelektualci i književnici, koji su smatrani revizionistima, a drugi su bili smatrani dogmaticima, koji nisu htjeli promjene. Gomulka se odlučio na sukobe s prvima, zbog čega je počela rasti averzija i nezadovoljstvo navedenih krugova.² U drugoj se polovici šezdesetih godina prošloga stoljeća tako pojavljuju opozicijske grupe, koje su, između ostalog, činili studenti. Za jednu od njih događaj 30. siječnja 1968. godine bio je od velike važnosti. Naime, toga je dana zbog zabrane postavljanja predstave *Dziady* Adama Mickiewicza u varšavskom Narodnom kazalištu izbio prosvjed studenata. Razlog prosvjeda bio je ne samo napad na poljsku kulturu nego i nezadovoljstvo povećanjem cenzure nad masovnim medijima. U toj se generaciji radi o, kao što će i kasnije biti predstavljeno, mladima rođenima nakon Drugog svjetskog rata. Važno za napomenuti je da se navedena predstava izvodila prije nego što je došlo do skidanja s repertoara, a Gomulka je na jednom od svojih govora 1968. godine jasno izrazio svoje mišljenje o protestima studenata i općenitom stanju Poljske i patriotizma u odnosu na SSSR.³

Tadašnja vlast je reagirala brojnim hapšenjima i udaljavanjem studenata sa sveučilišta. Kao odgovor na te pothvate studenti varšavskog sveučilišta su 8. ožujka te godine odlučili prosvjedovati protiv ponovnih kršenja osnovnih građanskih prava i zahtijevali su oslobođanje

¹ Szulc Packalén, Małgorzata Anna. 1997. *Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych*. Warszawa:Instytut Badań Literackich. 13. – 14. str.

² Ibid., 15. str.

³ <https://www.youtube.com/watch?v=dGQncIgbm-4> (zadnji pristup 28. 5. 2021.)

svojih kolega. Vlast ni za te događaje nije imala razumijevanja i ponovila je prijašnje akcije. Danas je taj događaj poznat kao Marzec '68. (Ožujak '68.).⁴

Bio je to samo početak ogorčenja Gomułkinom vlašću i dvije će se godine nakon toga javiti nova nezadovoljstva, koja će ljude istjerati na ulice. U prosincu 1970. godine na poljskome su priobalju (pretežito gradovi Gdynia, Gdańsk, Szczecin i Elbląg) izbili devetodnevni prosvjedi radnika, izazvani naglim povećanjem cijena mesa i drugih namirnica. Tome je prethodilo izrazito ogorčenje uvjetima života i stalnom nestašicom, za što je, pak, Gomułka tvrdio da će biti dovedeno u red. Tragična razlika ovih prosvjeda i onih u ožujku 1968. je u tome što je sada vlast upotrebljavala oružje, čime je narastao broj ranjenih i ubijenih, odnosno, kako kažu stihovi popularne pjesme Kazika Staszewskog *Ballada o Janku Wiśniewskim*, „Partia strzelała do robotników.” Nakon toga Gomułka daje ostavku i zamjenjuje ga Gierek.⁵

Stanje u Poljskoj se zatim trebalo poboljšati, ali se razdoblje napretka u godinama od 1971. do 1973. odjednom preokrenulo u razdoblje gospodarskog kaosa i nesigurnosti. Do željenog stanja u državi nije došlo, nego je postalo čak i gore od situacije za vrijeme Gomułke. Godina 1976. postala je prijelomna u povijesti Poljske jer je, zbog gospodarske krize i dezinformacija vezanih za navedene demonstracije, razlika između građana i vlasti porasla i prerasla u otvoreno neprijateljstvo. Kako bi se ubuduće zaštitila prava radnika, osnovan je Komitet Obrony Robotników kao opozicijska organizacija političkoj vlasti Narodne Republike Poljske (Polska Rzeczpospolita Polska, skraćeno: PRL).⁶ Više o članovima komiteta u sljedećim poglavljima.

Bitan trenutak za književnost i slobodu pisanja dogodio se u ožujku 1964., kada su 34 književnika napisala pismo tadašnjem premijeru Cyrankiewiczzu, u kojem su se ukratko osvrnula na cenzuru pisanja i izrazila želju za vraćanjem mogućnosti razvoja narodne kulture bez takve vrste represije. Kasnije je ta važna inicijativa protiv cenzure nazvana *List 34*, po broju književnika koji je potpisao navedeni zahtjev.⁷ U pismu, čiji je autor Antoni Słonimski, piše:

⁴ Ibid., 15. str.

⁵ Ibid., 16. str.

⁶ Ibid., 18. str.

⁷ Ibid., 26. str.

„Ograničenja raspodjele papira za tiskanje knjiga i časopisa zajedno s pooštavanjem cenzure tiska stvaraju situaciju koja ugrožava razvoj nacionalne kulture. Dolje potpisani, priznavajući postojanje javnog mišljenja, prava na kritiku, slobodnu diskusiju i pouzdane informacije kao nužni element napretka, vođeni građanskom zabrinutošću, zahtijevaju promjenu poljske kulturalne politike u duhu prava zagwarantiranih Ustavom poljskog naroda dosljedno dobru nacije.”⁸

Poezija se vodila filozofijom da se velike životne istine mogu prikazati malim slikama ili u manjem formatu, pa često bježi u alegoričnost i mitologizaciju. Književnost koja se bavila etičkim problemima ili umjetničkim eksperimentiranjem sada pada u drugi plan, otvarajući tako put kriminalističkim temama, satiri, groteski, autobiografiji i reportažama.⁹

Za Generaciju '68. je, dakako, najvažniji događaj bio Ožujak '68. i emigracija dijela književnika i intelektualaca, ali to nije bila prva takva posljedica za poljski narod. Kao što je navedeno, nakon političkih događanja 1970. godine dolazi do laganog „otapanja” (poljski: *odwilż*) cenzure u kulturi, ali ona nije bila dugog vijeka, pa je već 1975. nastalo pismo naziva *Memoriał 59*, koje su potpisali razni književnici, uključujući i članove Nowe Fale, i time izrazili nezadovoljstvo Ustavom kad su u pitanju sloboda govora, pisanja, obrazovanja, informacija, vjeroispovijesti i prava radnika na udruživanja. U književnosti se također javlja potreba za pisanjem ironije kao svojevrsnog odgovora na tadašnja događanja, a još jedna bitna promjena bila je vezana za cenzuru. Do tada je cenzorske ovlasti imao samo cenzor, čime je sada pravo na tu vrstu intervencije u djelo dobio svatko tko sudjeluje u procesu tiskanja. U praksi je to značilo da bilo tko, tko se ne slaže s napisanim, može spriječiti tiskanje nekog djela.¹⁰

⁸ prevela Ivana Jurić <https://dzieje.pl/kultura-i-sztuka/list-34-pierwszy-duzy-protest-wobec-polityki-kulturalnej-wladz-prl> (zadnji pristup 25. 2. 2021.)

⁹ Szulc Packalén, Małgorzata Anna. 1997. *Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych*. Warszawa:Instytut Badań Literackich. 26. str.

¹⁰ Ibid., 30. str.

3. Ukratko o Novom valu

Na prijelomu šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća pojavila se pjesnička grupa koju su na početku nazvali Nowa Fala (hrv. Novi val), a kasnije se ustalio i naziv Pokolenie '68. U njoj su debitirali pjesnici rođeni pred kraj ili nakon završetka Drugog svjetskog rata te se kao razdoblje djelovanja ove grupe navodi period od 1968. do 1976. godine, premda se te godine, dakako, ne smatraju konačnima, jer su se utjecaji i stvaralaštvo pjesnika nastavili i nakon toga. Njezini su članovi, dakle, svjedočili opisanim događajima i posljedicama Ožujka 1968. i Prosinca 1970. Važno je napomenuti da ih, osim sličnih godina rođenja, nije povezivalo puno toga kada su stupili na književnu scenu. Ono što je na kraju utjecalo na to da se smatraju jedinstvenom grupom, svojevrsan je sukob s cenzurom i propagandom koja se tih godina širila državom. Pitanje književnosti za njih je bilo neodvojivo od svjetonazorskih i etičkih pitanja, o čemu će više riječi biti kod pojedinih autora i autorica u sljedećim poglavljima ovog rada.¹¹

Osim naziva Nowa Fala i Pokolenie '68. kritičari su im davali i nazive Nowy Ruch te Młoda Kultura, ali se prvi najviše ustalio. Već je iz jednog od tih naziva jasno da je godina 1968. bila od velike važnosti za cijelu grupu i da su događaji koji su se tada zbili imali formativan utjecaj na svjetonazor članova, tada mladih studenata. Uz sve svoje raznolikosti članovi ove grupe imaju jednu zajedničku karakteristiku: „Govorenje riječima koje bi budile ljude iz stanja mirovanja, koje bi tresle savjest i učile misliti.”¹²

Pripadnici Novog vala bili su organizirani u nekoliko gradova, odnosno grupa: u Poznanju se formirala grupa Próby koju su činili Stanisław Barańczak i Ryszard Krynicki, u Krakovu je djelovala grupa Teraz s Witom Jaworskim, Julianom Kornhauserom, Jerzymom Kronholdom, Stanisławom Stabrom i Adamom Zagajewskim, a u Krakovu je boravila i Ewa Lipska. U Varšavi su se organizirali Krzysztof Karasek, Jarosław Markiewicz i Leszek Szaruga, u Łodzi su bili Jacek Bierezin, Zdzisław Jaskuła i Witold Sułkowski te u Wrocławu Lothar Herbst i Marianna Bocian. Osnovali su 1967. godine krakovski časopis *Student*, s njegovim dodatkom *Młoda Kultura*. Uređivanje časopisa olakšano je zahvaljujući redovnim sastancima članova redakcije od 1971. godine u Cieszynu.¹³ Ta je grupa imala umjetnički program koji su najbolje prikazali kritički eseji Stanisława Barańczaka *Nieufni i zadufani*

¹¹ Ibid., 43. str.

¹² Ibid., 44. str. (prevela Ivana Jurić)

¹³ <https://klp.pl/wspolczesnosc/a-9325.html> (zadnji pristup 10. 8. 2020.)

(1971.) i knjiga *Świat nieprzedstawiony* (1974.) Juliana Kornhausera i Adama Zagajewskog, što će se još u radu spominjati. Predmet kritike u tim djelima bijeg je književnosti od prikaza stvarnosti, suzdržanost prema njoj i nemogućnost njezina prikaza. Nasuprot tome zagovara se potreba vraćanja realnosti i ističe uvjerenje da poezija ima moralnu i svjetonazorsku ulogu i da joj cilj treba biti kritički rekonstruirati svijest.¹⁴ Geslo Novog vala je *mówić wprost* (hrv. izravno govoriti), tj. govoriti iz perspektive društvene, političke i moralne realnosti u kojoj se odvija život. Lirski subjekt kreće se u jasno zacrtanom građanskom scenariju života i usred površnih problema sadašnjice stupa u kontakt sa svijetom posredstvom novina i televizije. Pjesnička praksa ove grupe također je bila tvrdoglava borba protiv političke propagande koju su promovirali tadašnji mediji. Predmet jezične igre bio je postojeći sociolekt javnog govora – novina, televizije i plakata.¹⁵

U stvaralaštvu Nowe Fale kritičar i povjesničar Kazimierz Wyka uočava pet faza. Prva faza obuhvaća godine od 1968. do 1970. i u tome se razdoblju, smatra Wyka, formiralo „generacijsko iskustvo” uslijed navedenih političkih i kulturnih događaja. Pjesnici su također objavili svoje književne prvijence i donekle se afirmirali kao autori. Nadalje, u drugoj fazi, dakle od 1971. do 1973. godine, pišu se neka od najznačajnijih djela te skupine. Tu se ubrajaju zbirka pjesama *Dziennik poranny* i kritike *Nieufni i zadufani*, kao i *Ironia i harmonia* Stanisława Barańczaka, zbirke *Nastanie światło i dla leniuchów* i *W fabrykach udajemy smutnich rewolucjonistów* Juliana Kornhausera te *Komunikat* Adama Zagajewskog. Treća faza prati 1974. i 1975. godinu i unutarnju promjenu generacije. Ona se dijeli na umjetničke i ideološke stavove. Važna djela su tako *Świat nie przedstawiony* autora Kornhausera i Zagajewskog, *Organizm zbiorowy* Krynickog i *Sklepy mięsne* Zagajewskog. U sljedećoj fazi, točnije od 1976. do 1978. godine, imamo, s jedne strane, pjesnike Barańczaka i Krynickog, koji odlaze s poljske književne scene, a nastavljaju izdavati u Parizu i Londonu. S druge strane, u Poljskoj ostaje Kornhauser, koji izdaje zbirku pjesama *Zjadacze kartofli*. Završne godine sedamdesetih i početak osamdesetih godina prošlog stoljeća označava stagnacija važnosti poezije Nowe Fale. Pojavljuju se, međutim, novi autori koji je opisuju ili se na nju na različite načine nadovezuju.¹⁶

¹⁴ Jarosiński, Zbigniew. 1996. *Literatura lat 1945-1975*. Warszawa:Wydawnictwo Naukowe PWN. 121. str.

¹⁵ Ibid., 122. – 123. str.

¹⁶ Szulc Packalén, Małgorzata Anna. 1997. *Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych*. Warszawa:Instytut Badań Literackich. 46. – 47. str.

4. Novovalni pjesnici o sebi samima

U ovome će dijelu rada biti riječ o dvama važnima kritičkim djelima pjesnika Novoga vala.

Radi se, s jedne strane, o knjizi *Świat nieprzedstawiony* autora Juliana Kornhausera i Adama Zagajewskog, a, s druge strane, o djelu *Nieufni i zadufani* Stanisława Barańczaka. Oba djela nude opsežan pregled događaja i atmosfere tadašnje stvarnosti te stvaralaštva ondašnje mladeži, njih i njihovih kolega/ica iz razdoblja Nowe Fale. Osim najvažnijih teza iz spomenutih knjiga bit će predstavljene i kratke biografije, kao i obilježja poezije Kornhausera i Zagajewskog.

4.1. *Świat nieprzedstawiony*

Jedan od dvojice autora knjige, Julian Kornhauser, od 1968. do 1975. godine bio je suosnivač i član krakovske pjesničke grupe Teraz, koja se okupljala u poznatom krakovskom klubu Pod Jaszczurami. Od 1981. do 1983. bio je urednik časopisa *Pismo*, ali jedno od najvećih postignuća bila mu je suradnja s Adamom Zagajewskim na objavljivanju kritičkih tekstova okupljenih u knjizi *Świat nieprzedstawiony* (1974.), koja je postala svojevrsan manifest krakovskog ogranka Novog vala.¹⁷ Kao pjesnik uvijek je bio individualac koji pokazuje surrelnu imaginaciju i širok spektar pjesničkih motiva – od prikaza scena iz svakodnevnog života do neobičnih vizija i jezika punog simbola. Njegovo stvaralaštvo obilježeno je sviješću da je građanin, a time i dio jedne generacije, i potrebom da brani osnovne humanističke vrijednosti. Njegov je lirski subjekt okrenut prema vlastitoj istini i iskustvima.¹⁸ Bio je vrlo produktivan pisac, odnosno pjesnik i neke od njegovih zbirki pjesama su *Nastanie święto i dla leniuchów*, *W fabrykach udajemy smutnych rewolucjonistów*, *Zjadacze kartofli* i *Każdego następnego dnia*. Osim toga, pisao je i prozna djela, eseje, kritike i pjesme za djecu.

Kornhauser debitira zbirkom poezije *Nastanie święto i dla leniuchów* (1972.) i prikazuje ono što dominira u publicistici grupe Teraz – manifestacija odvažne i neobične imaginacije. Prevladava u njoj slobodan stih i poezija sna, koja ponekad djeluje kao monolog nastao u deliriju. To, pak, ostavlja dojam potpuno opuštene spoznaje, koja seže u dubinu podsvjesnog

¹⁷ <http://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/julian-kornhauser/> (zadnji pristup 13. 8. 2020.)

¹⁸ <https://culture.pl/en/artist/julian-kornhauser> (zadnji pristup 13. 8. 2020.)

dijela uma. Misao o autodestrukciji nije strana lirskom subjektu tih pjesmama, pa su česti motivi ubijanje, krv, oštri predmeti, nanošenje boli, požar i slično.¹⁹

U drugoj je zbirci, pod naslovom *W fabrykach udajemy smutnych rewolucjonistów* (1973.), i dalje prisutna fascinacija nasiljem i agresijom, ali ne tako opsesivno kao u prvoj. Mašta se smirila i Kornhauser se više okrenuo prema konkretnim realijama tadašnje stvarnosti. Riječ je tu i o zahtjevnijoj sintaksi, o tzv. dužim rečenicama, koje se čitaju u „jednom dahu” i ne samo o sklonosti diskusiji nego i o homogenosti emocionalne strasti. Kasnije se u njegovom stvaralaštvu počela pojavljivati i kreativnija igra riječima te sarkastična ironija, koja je graničila sa šalom.²⁰

Dugi autor *Świata nieprzedstawionego*, Adam Zagajewski, pisac je ne samo poezije već i proze i eseja. Na književnoj se sceni pojavio 1967. godine objavljivanjem pjesme *Muzyka* u časopisu *Życie Literackie*. Sljedeće godine se stvara grupa Teraz, u kojoj je do njezina kraja 1975. godine djelovalo nekoliko pjesnika. Za to je vrijeme objavio debitantsku zbirku pjesama *Komunikat* (1972.).²¹ Nakon toga objavljuje i zbirke pjesama *Sklepy mięsne* (1975.), dobiva nagradu Fundacji im. Kościelskich, potpisuje spomenuti *Memorial 59*, postaje članom poljskog PEN kluba (1979.), a nekoliko godina nakon toga objavljuje i u Londonu.²² *Czego chcą młodzi?* članak je Zagajewskog iz 1971. godine u kojem naglašava odmak književnosti od društvenih zbivanja. U članku navodi da objektivni uvjeti uzrokuju skepticizam i ironiju zbog bijega od stvarnosti.²³

U pjesmama se bavio različitim temama. Primjerice, u zbirci *Komunikat* isticao je generacijske i prijateljske teme te je neke posvećivao svojim kolegama. Također, u njegovoj se poeziji nerijetko javljaju motivi grada, smrti i sjećanja.²⁴ U zbirci pjesama *Sklepy mięsne*

¹⁹ Kwiatkowski, Jerzy. 1995. *Magia poezji. O poetach polskich XX wieku*. Kraków: Wydawnictwo Literackie. 355 – 356. str.

²⁰ Ibid., 357. str.

²¹ <http://stronypoezji.pl/monografie/adam-zagajewski-kalendarium/> (zadnji pristup 20. 2. 2021.)

²² Ibid.

²³ Vidi: Zagajewski, Adam. 1971. *Czego chcą młodzi?*. u *Życie Literackie*. Nr.22. Kraków: Krakowskie Wydawnictwo Prasowe RSW Prasa

²⁴ <http://stronypoezji.pl/monografie/adam-zagajewski-kalendarium/> (zadnji pristup 20. 2. 2021.)

se, između ostalog, nalaze i pjesme koje tematiziraju politiku, a, za razliku od prve zbirke, u ovoj nema posveta. U daljnjem stvaralaštvu izdaje još brojne druge zbirke.²⁵

Kornhauser i Zagajewski su svoju zajedničku knjigu podijelili u tri dijela. U prvom se daje okvirni prikaz poljske književne scene nakon Drugog svjetskog rata. Raspravljaju i o osobnom viđenju tadašnjeg književnog modela. Sam naslov knjige ukazuje na nešto što nedostaje poljskoj kulturi.²⁶ Autori navode da se trebaju nanovo odrediti vrijednosti i nastavljaju:

„Sve što ne slijedi ovaj redosljed istraživanja, svaki književni program koji ne uzima u obzir novosti iz svijeta i koji će na stari način doprijeti do njegove duše, sve što je previše brzopleto i nestrpljivo „metafizično” je anakronično, neprilagođeno stvarnosti, konzervativno.”²⁷

U drugom dijelu navode prethodne generacije pisaca, koje su, po njima, dio problema jer nisu pisali jasno i direktno o tadašnjim događajima, već su se upuštali u aluzije i mitologizaciju.²⁸

U zadnjem dijelu prezentiraju svoju generaciju i navode kojim putem njihova književnost ide i treba ići. Na početku se već navodi posebnost ove poezije:

„Sve se uzburkava kao u mravinjaku, ali nepobitna činjenica je da po prvi put u nekoliko godina mladu poeziju nitko ne može odbaciti ili zanemariti. Postali smo svjedoci rođenja 'novog vala' u poljskoj poeziji.”²⁹

U nastavku se bave s nekoliko bitnih tema, a to su pojašnjenje poezije i svjetonazora Nowe Fale. Daju usporedbu s romantizmom i klasicizmom te kratke preglede za njih važnijih

²⁵ Ibid.

²⁶ Szulc Packalén, Małgorzata Anna. 1997. *Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych*. Warszawa:Instytut Badań Literackich. 60. str.

²⁷ Kornhauser, Julian. Zagajewski, Adam. 1974. *Świat nieprzedstawiony*. Kraków:Wydawnictwo Literackie. Fundacja Nowoczesna Polska. 10. str. (prevela Ivana Jurić)

²⁸ Szulc Packalén, Małgorzata Anna. 1997. *Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych*. Warszawa:Instytut Badań Literackich. 60. str.

²⁹ Kornhauser, Julian. Zagajewski, Adam. 1974. *Świat nieprzedstawiony*. Kraków:Wydawnictwo Literackie. Fundacja Nowoczesna Polska. 61. str. (prevela Ivana Jurić)

pjesnika i poezije. Nastoje, dakle, smjestiti novu poeziju u kontekst drugih razdoblja koja su prethodila njihovu vremenu. Tako dolazi do usporedbe s romantizmom, s jedne, i klasicizmom, s druge strane. Autori navode: „Romantična ekspresija je oduvijek imala uporište u metafizici i povezivala se s tom sferom stvarnosti čovjeka (unutarnji svijet), koja je proizvodila drugačiju, 'opozicijsku' ljepotu. Ljepotu shvaćenu kao izraz odlučne osobnosti povezivalo se sa zahvalnim modeliranjem svijeta, koji je za stvarni svijet bio opetovan nečim egzotičnim. Ono što je bilo realno je odbojno i uvredljivo.”³⁰ Klasicizam, za razliku od romantizma, karakteriziraju mir i stabilnost. Riječ je o puno racionalnijem razdoblju, koji želi zadržati harmoniju i uvijek biti jasan.³¹

Mówienie wprost, koje postuliraju novovalna poezija i njezini autori, može se tretirati i kao već viđen postupak, tj. kao obilježje romantizma, jer se njime poezija Novog vala okreće narodu, kao što je, primjerice, romantizam to učinio uvodeći u svoj registar folklor i tradiciju. Kod novovalnih pjesnika radi se o folkloru moralno-političke svijesti.³² S druge strane, jedno od obilježja klasicizma je objektivnost, koje je i novoj poeziji nužno kad je riječ o književnosti kao društvenoj stvarnosti.³³

Osim romantizma i klasicizma spominje se i ekspresionistička faza poezije Nowe Fale, za što je glavni argument autora demistificiranje. Jezik te poezije ukazuje na iluziju stvarnosti i pokazuje pravu istinu o svijetu u kojem su autori živjeli. Bitan im je i pokušaj prikazivanja kolektivnog mišljenja, a ne ekstremni individualizam.³⁴ Uz takvu vrstu ekspresionizma veže se i pojava raznih pobuna i revolucionarnih razmišljanja. Navode se sljedeće pobune: pobuna protiv spoznajnih i umjetničkih konvencija, pobuna koja ponižava suvremenost i pobuna koja se suprotstavlja ustaljenim normama. Prva vrsta pobune razotkriva laži iz društvenog života i govori o raznim krizama. Druga vrsta pobune daje više humanistički smisao svijetu tako što pokušava vratiti jasnoću mišljenja. Zatim, treća vrsta pobune ima zadatak uzdrmati ustaljeno javno mišljenje, a to radi, između ostalog, pokazivanjem strasti i agresije.³⁵

³⁰ Ibid., 62. str. (prevela Ivana Jurić)

³¹ Ibid., 77. str.

³² Ibid., 79. str.

³³ Ibid., 79. str.

³⁴ Ibid., 64. str.

³⁵ Ibid., 64. str.

Kao što je navedeno, uz razdoblje Nowe Fale veže se parola *mówić wprost*. Kornhauser i Zagajewski to definiraju kao otvorenu i istinitu književnost. Takva je poezija subjektivna, a „jednostavnost izraza ne proizlazi iz sugeriranja stvarnosti ili na umjetnoj pritajenosti, nego na stvaranju suvremene ljepote od opipljivih stvari.”³⁶ Nastavljaju s tim da pisac intelektualac treba točno znati o čemu govoriti istinu i što će se s njom dalje događati. Književnost, dakle, treba nuditi određenu utjehu i probuditi vjeru u životne vrijednosti.³⁷ Vraćajući se na samu bit mota *mówić wprost*, on sugerira ne samo jednostavnost jezičnog izraza neke pjesme već i subjektivno poznavanje povijesti i obranu ljudske svijesti.³⁸

Kornhauser i Zagajewski su analizirali i mišljenja nekih kritičara. Naime, kritičari su im predbacivali da je njihova književnost poprimila određeni oblik publicističkih tekstova, na što su novovalni pjesnici odgovorili da je takva optužba apsurdna jer u to vrijeme ionako nije bilo takvog oblika publicistike, pa su je oni morali nadomjestiti svojim tekstovima.³⁹

4.2. *Nieufni i zadufani*

Barańczak u ovome djelu, između ostalog, opisuje svoju generaciju pjesnika te razdoblja romantizma i klasicizma, koja su, po njemu, utjecala na njih. Navodi i generacije prije Nowe Fale, pa tako za generaciju '56. govori da su oni zadnji koji su se ugledali na barok, romantizam i modernizam te su od tamo crpili svoj način mišljenja. Također spominje i generaciju '60., koju suprotstavlja prethodnoj, i za nju kaže da se radije okretala pozitivizmu i renesansi.⁴⁰ Barańczak navodi i, po njemu, glavnu razliku između perioda romantizma i klasicizma. Za romantizam je tako važna ambivalentnost mišljenja, a u klasicizmu je bitna homogenost. Romantične tendencije nepovjerenja (polj. *nieufność*) Barańczak definira na sljedeći način: „Alat je – ili, ako je kome draže, oružje – kojim suvremeni pjesnik treba doći na svijet.”⁴¹ Vezano za to ističe i da je kognitivno razmišljanje ne samo proizvod svijeta materije nego može na taj svijet i utjecati.⁴²

³⁶ Ibid., 62. str. (prevela Ivana Jurić)

³⁷ Ibid., 72. str.

³⁸ Ibid., 73. str.

³⁹ Ibid., 76. str.

⁴⁰ Barańczak, Stanisław. 1971. *Nieufni i zadufani*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. 12. – 13. str.

⁴¹ Ibid., 15. str. (prevela Ivana Jurić)

Budući da su utjecaji dvaju spomenutih razdoblja isprepleteni, Barańczak ih dijeli na četiri podtipa i svaki ukratko opisuje: *Klasycyzm dogmatyczny* (dogmatični klasicizam) usvaja poredak, *klasycyzm sceptyczny* (skeptični klasicizam) idealizira poredak, ali više kao postulat, a ne činjenično stanje, zatim *romantyzm anarchiczny* (anarhični romantizam), koji napada kaos kao posljednju fazu književne i izvanknjiževne stvarnosti, te *romantyzm dialektyczny* (dijalektički romantizam), koji razotkriva proturječje trenutnog stanja stvari. Barańczak, dakako, naglasak stavlja na zadnji tip.⁴³ Spominje ne samo da su svjetonazor i poetika odvojeni nevidljivim zidom nego i da je zadatak pjesnika pokazati da između njih postoji svojevrsan prolaz.⁴⁴ Kasnije se nadovezuje s: „Međutim pjesnika, koji razmišlja dijalektično, nepovjerenje prema sebi kao pripovjedaču dovodi do osjećaja povećane odgovornosti za znanjem, do – moglo bi se reći – kognitivnog individualizma.”⁴⁵

Za *nieufność* također govori da „...demarkacija se odnosi na elemente same poezije, jezika, otkriva objektivne oprečnosti, koje se u njemu nalaze, njegovu ambivalenciju, koja je ne samo ambivalencija značenja nego i posljedica svjetonazora.”⁴⁶ Kao što je navedeno, *zadufani* su oni koji stalno iznova šire laži, a *nieufni* su oni koji vide laž i žele govoriti istinu. Takve se nesuglasice onda događaju posvuda, pa čak i izvan literature, u stvarnome svijetu. Ovim djelom autor propagira i lingvističku poeziju, koju prezentiraju pjesnici Białoszewski i Karpowicz. Odatle i *Język w stanie podejrzenia*, jedna od krilatica Pokolenia '68., koja se odnosi na sposobnost jezika da bude veza između književnosti i stvarnosti pune laži i propagande, jer je fokus stavljen na sam jezik. Time se također iskazuje nepovjerenje prema tadašnjem stanju u društvu odnosno državi (pol. *nieufność* – nepovjerenje), a sam Barańczak slovi za kritičara novog vremena.⁴⁷

⁴² Ibid., 16. str.

⁴³ Ibid., 19. str.

⁴⁴ Ibid., 23. str.

⁴⁵ Ibid., 29. str. (prevela Ivana Jurić)

⁴⁶ Ibid., 31. str. (prevela Ivana Jurić)

⁴⁷ Szulc Packalén, Małgorzata Anna. 1997. *Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych*. Warszawa:Instytut Badań Literackich. 55. – 56. str.

5. Pjesnici Novog vala

Kao što se iz navedenog vidi, razdoblje Nowe Fale okuplja brojne pjesnike i pjesnikinje te bi njihovo iscrpno predstavljanje tražilo više vremena i dublji književnopovijesni i književnoteorijski uvid. U prethodnom dijelu teksta spomenuti su Kornhauser i Zagajewski, a, za potrebe prikazivanja najznačajnijih obilježja ove generacije na konkretnim primjerima pjesama, ovdje će biti još opširnije obrađeni Stanisław Barańczak, Ryszard Krynicki i Ewa Lipska.

5.2. Stanisław Barańczak

Početak njegovog stvaralaštva seže u 1965. godinu, kada piše pjesmu *Przyczyny zgonu* u mjesečniku *Odra*. Nakon dvije godine počinje pa sve do 1971. radi u redakciji mjesečnika *Nurt*, a debitantska zbirka pjesama izlazi mu 1968. godine.⁴⁸ Upoznavši Krynickog, Barańczak je s njim osnovao književnu grupu *Próby* u Poznanju. Njega, kao i ostale pripadnike Novog vala, ponajviše su oblikovali događaji iz ožujka '68., kada je Barańczak imao svega 22 godine. Svoja je iskustva prikazao u zbirkama poezije *Jednym tchem* i *Dziennik poranny* – konkretnije u pjesmama *U końca wojny dwudziestodwuletniej*, *Strzał strącił mnie na ziemię*, *Bo tylko ten świat bólu*, *Jednym tchem*, *Nie*. Analize nekih od ovih pjesama nalaze se u narednom poglavlju. Osim poezijom bavio se i pisanjem kritika. Jedna od takvih je i knjiga *Nieufni i zadufani* iz 1971. godine, o čemu je bilo govora u radu.

Narednih je godina pisao i objavljivao ilegalno kao član KOR-a, zbog čega su ga izbacili s mjesta profesora na Sveučilištu Adama Mickiewicza. Još je jedna sankcija bila zabrana objavljivanja djela, zbog čega je imao brojne pseudonime: Hieronim Bryłka, J. H., Jan Hammel, Paweł Ustrzykowski, S. B., Barbara Stawiczak, Sabina Trwałczyńska, St. B., sth, Tomasz Niewierny.⁴⁹ To je bio oblik represije zbog njegove političke angažiranosti na strani opozicije PRL-a. Bitna akcija u kojoj je sudjelovao bila je potpisivanje *Lista 59* koji se protivio promjeni tadašnjeg Ustava, a ticao se slobode govora, obrazovanja i vjeroispovijesti, kao i prava radnika. Osim toga, sudjelovao je u štrajku glađu za oslobođenje političkih zatvorenika i na brojnim drugim prosvjedima. Odnosi se to i na kasniju pojavu Solidarnosti.⁵⁰

⁴⁸ <http://stronypoezji.pl/monografie/stanislaw-baranczak-kalendarium/> (zadnji pristup 1. 3. 2021.)

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ <https://culture.pl/pl/tworca/stanislaw-baranczak> (zadnji pristup 2. 3. 2021.)

Godine 1979. u Parizu objavljuje knjigu *Etyka i poetyka*, u kojoj je argumentirao korištenje pojma *Pokolenie '68.* kao možda boljeg naziva za književnu grupu kojoj je pripadao. Rekao je da književnost te nove grupe treba biti sumnjičava i ispunjena kritiziranjem sve dok sa Zemlje ne nestanu laž i nasilje. Najvećom vrijednosti Pokolenia '68. smatrao je govorenje istine, a kao argument za to navodi spomenuti ožujak '68., koji je prisilio mladu poeziju kraja šezdesetih na potragu ne za ljepotom, nego za istinom i jezikom koji može izraziti stvarnost.⁵¹ Često se bavio pitanjima pravednosti i time koliko jezik može iskrivljavati sliku stvarnosti. Ukazivao je na ispraznosti nekih jezičnih struktura i na problem njihove zlouporabe te je povezivao laganje propagandnog jezika sa zataškavanjem istine komunističkog sustava. Za njega je zadatak poezije bio otkrivanje lažne novinarske stvarnosti, i to neovisnim razmišljanjem.⁵²

Budući da Barańczak nije cijelo vrijeme boravio u Poljskoj, njegovo se stvaralaštvo zapravo dijeli u dvije faze: poljsku i američku. Njihova je najveća razlika u slici svijeta koji prikazuju. S jedne strane, pjesme nastale u američkoj fazi sadrže privatnu i intimnu perspektivu te su ispunjene govorenjem istine o tadašnjoj stvarnosti, postavljajući pitanja o situaciji u kojoj se našao čovjek, o etici života i metafizici postojanja. S druge strane, pjesme nastale u Poljskoj prikazivale su PRL kao svijet otežanog postojanja, nedostataka, pasivnosti, svakodnevnog mučenja i pronalaska osobne slobode, a junak je pjesama bio običan bezimni čovjek. Također je čest motiv bila zima, koju neki interpretiraju kao simbol beznađa. Njegova sklonost prema pisanju egzistencijalnih pjesama vidljiva je još u prvim zbirkama, i to u opisima života kao kretanju prema smrti. Također spominje i bol, koja je dio svakodnevice.⁵³ Osim za egzistencijalnim poseže i za metafizičkim pitanjima, koja su prisutna od početka njegova pisanja, ali se njihov intenzitet pojačava u zrelijoj i kasnijoj poeziji. Osvrće se na život na Zemlji iz kozmičke i svakodnevne perspektive. Njegovu stvaralaštvu pomaže činjenica da je '70-ih godina prevodio pjesme engleskih baroknih pjesnika, što je utjecalo na njegovo pisanje. Osim ovih mračnih motiva u nekim je zbirkama tematizirao i ljubav, koja je omogućavala prevladavanje zlih i paćeničkih životnih situacija. Zbirke, odnosno pjesme

⁵¹ <http://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/stanislaw-baranczak/> (zadnji pristup 14. 8. 2020.)

⁵² <https://klp.pl/baranczak/> (zadnji pristup 18. 8. 2020.)

⁵³ <http://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/stanislaw-baranczak/> (zadnji pristup 14. 8. 2020.)

posvećivao je najvjerojatnije svojoj ženi Anni. Općenito je za ljubav rekao da u intimnom razmjeru daje smisao postojanja.⁵⁴

Pjesnički jezik Barańczaka pokazuje neuobičajeno bogatstvo sposobnosti izražavanja. U svojim djelima često koristi razne sociolekte, citate, parafraze, preoblikovane frazeologizme razgovornog i propagandnog jezika, zajedno s erotskim jezikom, egzistencijalnim raspravama i razgovorom s Bogom. Takav je stil izražavanja često obojen dozom ironije.⁵⁵

Nekoliko godina nakon toga izdaje *Ironia i harmonia*, novo djelo o tada najmlađoj poljskoj poeziji. Ovime ponovno predstavlja dihotomiju koristeći jezik kao glavni medij.⁵⁶ Kao i sve do sada spomenuto, i to se djelo nadovezuje na ideju Pokolenia '68. da poezija treba sudjelovati u stvaranju javne svijesti, biti jasna i temeljiti se na konkretnim činjenicama, bez apstrakcije. U filozofsko-moralnom smislu to znači odbacivanje mitologizacije.⁵⁷

Bio je i dobitnik mnogih nagrada (Nagroda im. Andrzeja Bursy, Nagroda Fundacji im. Kościelskich) i član raznih društava i organizacija (PEN klub, Komitet Obrony Robotników). U studenom 2006. godine odlikovan je ordenom Polonia Restituta, a počasni je građanin Poznania.

Barańczak poeziju smatra alatom kritike i demistifikacije te je usmjerava prema onima koji žele razmišljati.⁵⁸ Jednim od najvažnijih obilježja poezije drži sklonost konkretnome. To se može odnositi na ispisivanje konkretnog mjesta i vremena književne radnje, na konkretnu stvar odabranu iz stvarnosti, koja se koristi za druge svrhe, a ne na opis stvarnosti ili na korištenje fikcijskih oznaka koje imaju temelje na autentičnim činjenicama.⁵⁹ U poeziji Barańczaka često se pojavljuju pojmovi iz anatomije ljudskoga tijela i procesi koji se u tijelu

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Szulc Packalén, Małgorzata Anna. 1997. *Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych*. Warszawa:Instytut Badań Literackich. 57. str.

⁵⁷ Ibid. 58. str.

⁵⁸ Kornhauser, Julian. Zagajewski, Adam. 1974. *Świat nieprzedstawiony*. Kraków:Wydawnictwo Literackie. Fundacja Nowoczesna Polska. 85. str.

⁵⁹ Ibid., 85. str.

odvijaju. Također mu je jedan od glavnih motiva zagađeni zrak. Paralela se može povući između jezika i zraka. Naime, oboje primijetimo tek kada se onečisti.⁶⁰

U njegovoj zbirci pjesama *Jednym tchem* iz 1970. godine tema je neodređeni događaj koji Barańczak ne opisuje, nego prilagođava njegove posljedice svojim unutarnjim uvjerenjima. Uvijek je važnije unutarnje ja nego sam događaj.⁶¹ U pjesmama se pojavljuje dosta efonije, primjerice *kaganek kagańca, pochodnie pochodów, sito świtu, od słów, które olów* itd. Pojavljuju se i neki potpuno novi izrazi, kao npr. *zawieszenie broni nad głową* ili *jeszcze nie przeżarci korozją ani wieprzowiną*.⁶² Time se jasno vidi da Barańczak iskorištava razne mogućnosti jezika i tako stvara nove strukture i značenja. On također svoje stavove i mišljenja ne iznosi do kraja u pjesmama, već ostavlja mjesta promišljanju i čitateljevoj imaginaciji. Za njega je čitatelj suradnik u stvaranju konačnog značenja teksta. Isto tako ne iznosi suhoparnu reportažu nekog događaja i ne ulazi u književne aluzije.⁶³ Njegovu poeziju karakterizira i savršeno simetrična struktura pjesama, koja počiva na simetriji rime ili na ponavljanju određenih riječi i izraza.⁶⁴

⁶⁰ Szulc Packalén, Małgorzata Anna. 1997. *Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych*. Warszawa:Instytut Badań Literackich. 76. str

⁶¹ Kornhauser, Julian. Zagajewski, Adam. 1974. *Świat nieprzedstawiony*. Kraków:Wydawnictwo Literackie. Fundacja Nowoczesna Polska. 85. str.

⁶² Ibid., 86. str.

⁶³ Ibid., 86. str.

⁶⁴ Ibid., 87. str.

5.1.1. *Jednym tchem*

Prva se analiza odnosi na pjesmu iz istoimene zbirke *Jednym tchem*. Lirsko ja nije jasno iskazano, ali moguće je da se radi o samome autoru. U sljedećim stihovima mogu se prepoznati glagoli koji se odnose i na tadašnju opresiju vlasti nad umjetnicima:

koji se zatvara kao šaka, kao mreža

(...)

*zatvoriti sve i zatvoriti se u svemu, jednom*⁶⁵

Nadalje se jasnije iskazuje tko je adresat. Usprkos tome što on nije imenovan, s nekoliko gramatičkih oblika jasno se utvrđuje da se lirsko ja obraća jednoj osobi: *njime ćeš se udaviti, zrak u kojem se ori tvoj glas*. To može služiti lakšem poistovjećivanju s lirskim ti, pa tako cijela pjesma djeluje osobnije i ima veći učinak.

Odmah se iz naslova pjesme zaključuje da primarno mjesto zauzimaju somatski motivi: *dah, rebro, srce, šaka, pluća, grkljan, tijelo*. Bitno je naglasiti da se dah u pjesmi može poistovjetiti sa sposobnošću govora, odnosno udaljavanje od njega uslijed svih zabrana. U pjesmi se također javlja kontrast bijele i crvene boje, koja, osim zanimljive pjesničke slike, iskazuje i određenu dozu agresije, koja se lako povezuje s tadašnjom cenzurom književnosti:

tako bijelog oružja, beskrvnog, a krvavo

*ranjavajućih grkljana mreža*⁶⁶

Pjesma *Jednym tchem* sastoji se od 20 stihova različitih duljina. Pisana je slobodnim stihom, uz povremeno korištenje interpunkcijskog znaka zareza. Odstupanja od pravopisnih pravila najuočljivija su kod izostavljanja velikog slova na početku stiha. Od stilskih se figura javlja usporedba (*koji se zatvara kao šaka, kao mreža*) i korištenje aliteracije (*wokoło wąskich ryb wydechu, tak białej broni, bezkrwawych, a krwawo, za kostne kraty klatki piersiowej*).

⁶⁵ Pawelec, Dariusz. 1995. *Czytając Barańczaka*. Katowice: Wydawnictwo Gnome. 25. str. (prevela Ivana Jurić)

⁶⁶ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

Također se koriste metafore *nawias tchu* i *nawias żeber*, koje se odnose na dva značenja riječi *nawias*: prvo se odnosi na ono što se ne drži uobičajenog poretka, a drugo se odnosi na interpunkcijski znak zagrade i sličnost s rebrima.⁶⁷

5.1.2. *Nie*

Time se dolazi do sljedeće analize, a radi se o pjesmi *Nie* iz zbirke *Jednym tchem*. U odnosu na prethodno analiziranu pjesmu u ovoj se puno više eksponira lirsko ja i njegov odnos prema adresatu. Lirsko ja govori uglavnom u prezentu i kondicionalu:

dajem ti riječ, kao da dajem glavu

za to, da bol postoji, kao da dajem grlo

za život i tetive i mišiće i kožu

*čitam ti iz pisama boli, iz slomljenih živaca*⁶⁸

Stvara se dojam boli i patnje iz svega što je autor naveo u pjesmi i čini se da je lirskom ja jako stalo do toga da se njegova mudrost prenese dalje i tako pomogne adresatu. Ono ima puno više iskustva s konkretnom situacijom u kojoj se sada i drugi nalaze te želi širiti svoje iskustvo. I u pjesmi *Nie* lirsko ja može se poistovjetiti s Barańczakom.

Zatim dolazimo do adresata, kojemu se obraća kroz cijelu pjesmu tako što mu lirsko ja daje savjete. Pri tome se autor koristi prezentom i imperativom, kojima se još više naglašava apel lirskog ja.

u području krvi – a sad ćeš je potpuno znati

roja metaka iz cijevi;

*samo riječ „ne“, imaj je u krvi*⁶⁹

⁶⁷ Ibid., 26. str.

⁶⁸ Ibid., 35. str. (prevela Ivana Jurić)

⁶⁹ Ibid., 35. str. (prevela Ivana Jurić)

Adresat nije nigdje eksplicitno naveden, ali se može odnositi na svakoga tko se protivio bilo kakvom obliku tiranije i pokušaju nametanja raznih ideologija.

Već se u naslovu pjesme iskazuje jak otpor nečemu. Iz svega spomenutog jasno je da se radi o nezadovoljstvu zbog laži vezanih za propagandu i općenito stanje u državi sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Odnosi se to i na pokušaje da se ograniče osnovna prava čovjeka. Kao i u mnogim Barańczakovim pjesmama, pojavljuje se mnoštvo somatskih motiva: *kosti, krv, ruke, grlo, mišići, koža, živci, tijelo*. Ti se, pak, motivi dovode u vezu s patnjom:

To samo riječ „ne“, riječ, kojoj dajemo

teret razbijenih kosti i prolivene krvi

može čak tamu iz tvoje krvi i kostiju,

*to nesvjesno djelo boli*⁷⁰

Osim toga, s ljudskim tijelom se povezuju i motivi pisma i kuverte:

čitam ti iz pisama boli, iz slomljenih živaca

hitro napisane riječi o onima, koji su spremni

zauvijek otvoriti pismo tuđeg tijela,

*razrezati kuvertu kože i razbiti šifru kostiju*⁷¹

Barańczak se već na početku pjesme poigrava izvrtanjem pojmova iz svijeta književnosti, odnosno bilo kakvog autorskog rada. Riječ je, naime, o rečenici *wszelkie prawa zastrzelone*, koja je aluzija na jako sličnu klauzulu *wszelkie prawa zastrzeżone* (hrv. sva prava pridržana). Time još dodatno pokazuje stvarnost u kojoj se nalazi, a naglašava je stavljanjem spomenute rečenice u zagradu, odjeljujući je tako od ostatka teksta.

Pjesma je napisana u 24 stiha nejednake duljine i bez rime. Razdvojena je na dvije jednako duge strofe, a obje imaju isti početak: *to samo riječ „ne“*.

⁷⁰ Ibid., 35. str. (prevela Ivana Jurić)

⁷¹ Ibid., 35. str. (prevela Ivana Jurić)

5.1.3. *U końca wojny dwudziestodwuletniej*

U trećoj odabranoj pjesmi, *U końca wojny dwudziestodwuletniej* iz zbirke *Jednym tchem*, za razumijevanje naslova i sadržaja pjesme potrebno je podsjetiti da je Barańczak za vrijeme događaja Marca '68. imao tek 22 godine, kao što je i spomenuto. U pjesmi je lirsko ja gotovo izjednačeno s lirskim ti, što možemo vidjeti u stihovima koji govore o stanju u lirskom ja. Dakle ne samo da pjesma sugerira da bude čitana u autobiografskom ključu nego je ona i neka vrsta monologa. On je pisan uglavnom u prošlom vremenu (*zapomniałeś, szedłeś, liczyłeś, byłeś, uciekałeś, pragnąłeś, mogłeś, grzebiałeś...*). Introspekcija lirskog ja prikazuje se u stihovima:

na dan pobjede nad sobom

(...)

u sebi samom, premda nikad nisi bio u sebi

(...)

*trijumfu nad pobjedom, novim ratom u sebi*⁷²

U pjesmi se konstantno ponavljaju isti stihovi ili dijelovi stihova i služe naglašavanju, što ponekad odaje dojam tugovanja nad događajima. Fraze koje se ponavljaju su: *na dan, na kraju dvadesetdvoletnjeg rata, kad si zaboravio prezimena i adrese, išao si s njima, pobjegao s njima* i dr. Još jedan od efekata koji se time postiže je dojam da se to još uvijek događa, da je još uvijek prisutno u autoru ili u čitatelju.

Prisutna je i aliteracija u stihu *pochodniami pochodow, kagankiem kagańca*, dok se oksimoron javlja u izrazu *wilgotny żar*. Od motiva koji se javljaju jako su česti oni povezani s policijom, zastrašivanjem, ispitivanjima i ratnim stradanjima. Bitan izraz vezan za ratove je *na dan pobjede*, a označava Dan pobjede koji se obilježava 9. svibnja u znak sjećanja na kraj Drugog svjetskog rata.⁷³ Ostali su motivi prikazani u stihovima:

obasjani lampom s radnog stola ravno u oči

⁷² Ibid., 39. – 40. str. (prevela Ivana Jurić)

⁷³ Ibid., 41. str.

(...)

*tako jasno živi pod svjetlom lampe,
zaboravljajući prezimena i adrese⁷⁴*

Povezano s time javljaju se i motivi vezani za rat i ratne uvjete:

brojio si nestale, umrle i ubijene

(...)

mogao si na novo tkati tepih zračnog napada

(...)

grebao si nestale, umrle i ubijene

u prostranim grobu tanke lubanje⁷⁵

⁷⁴ Ibid., 39. – 40. str. (prevela Ivana Jurić)

⁷⁵ Ibid., 39. – 40. str. (prevela Ivana Jurić)

5.2. Ryszard Krynicki

Uz Barańczaka valja spomenuti i dobrog mu fakultetskog prijatelja Krynickog. Obojica su bila članovi poznanjske grupe *Próby* i bila su poznata kao *poznajski lingvisti* jer su obojica pisala po uzoru na Białoszewskog. Za Krynickog je lingvistička poezija stanje svijesti i svjetonazora, a služi razotkrivanju istine.⁷⁶

Njegov je uzor bio Tadeusz Peiper, čijom se književnošću bavio za vrijeme studija. Od 1965. godine radi u redakciji poznanjskih novina *Nurt*, gdje i objavljuje svoja djela. Njegovim književnim prvijencem neki smatraju pjesmu *Wczasowstapienie* iz 1966. godine, ali on drži da to mjesto pripada zbirci pjesama *Akt urodzenia* iz 1969., za koju je dobio i nagradu Tadeusza Peipera.⁷⁷

Kao i većina ostalih pripadnika *Nowe Fale*, i Krynicki je imao konflikt s cenzurom. Između ostalog, cenzurirali su mu pjesmu *Nasz specjalny wysłannik*, što je bio samo početak problema s objavljivanjem djela u PRL-u.⁷⁸ Na književnom odjelu časopisa *Student* počinje raditi 1971. godine, kada je objavio i brošuru *Projekt organizmu zbiorowego*. Za to je vrijeme stanovao u Krakovu. Nekoliko godina kasnije radi za časopis *Nowy Wyrz*, odakle je, kao i iz *Studenta*, pod pritiskom vlasti PRL-a maknut s dužnosti zbog političkih razloga. Tu ne staju muke sa zakonom jer je ubrzo nakon toga uhićen na granici prilikom izlaska iz Poljske te je dobio zabranu napuštanja države. U nastavku sankcija poduzetih protiv njega zabranjuje mu se objavljivanje zbirke pjesama *Organizm zbiorowy*. Nekoliko godina nakon toga su mu, ipak, dozvolili objavljivanje. Ispunjen nezadovoljstvom oko političke situacije, Krynicki je, kao i Barańczak, potpisao *Listu 59*.⁷⁹ Godine 1976. došlo je do potpune zabrane objavljivanja njegovih djela i navođenja njegova imena u tisku. Nakon toga se zaposlio kao knjižničar u knjižnici Raczyński. Kao i brojni drugi književnici, i Krynicki je objavio zbirku pjesama. U inozemstvu, odnosno u Parizu, tako je izdao *Nasze życie rośnie*. Ta mu je zbirka pjesama dvije godine nakon inozemnog objavljivanja doživjela i izdanje u Poljskoj. Krynicki se također pokazao kao jako uspješan urednik časopisa i novina. Naime, od 1978. do 1981. radi u časopisu *Zapis*, a od 1982. radi za časopis *Obserwator Wielkopolski*, koji je bio časopis članova i simpatizera Solidarnosti. Svoju je angažiranost potvrdio i otvaranjem izdavačke

⁷⁶ <http://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/ryszard-krynicki/> (zadnji pristup 5. 3. 2021.)

⁷⁷ <http://stronypoezji.pl/monografie/ryszard-krynicki-kalendarium/> (zadnji pristup 3. 3. 2021.)

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid.

kuće Wydawnictwo a5 1991. godine, a ona i danas izdaje popularna djela poljske književne scene.⁸⁰

Dobitnik je mnogih nagrada, kao što su Nagroda Fundacji Alfreda Jurzykowskiego u New Yorku, Nagroda Kulturalna Solidarności za godinu 1989., Nagroda Friedricha Gundolfa, Nagroda Kamień i Międzynarodowa Nagroda Literacka im. Zbigniewa Herberta. U novije vrijeme Krynicki ne samo da izdaje uglavnom poetska djela u svojoj izdavačkoj kući, jednoj od najvažnijih u Poljskoj kad je riječ o poeziji, nego i odabire koja će se djela poljskih autora prevoditi na njemački jezik te time širi rodnu književnost u inozemstvo.⁸¹

Zanimljivo je to što je nekoliko njegovih pjesama (*Świat w obłokach*, *Może usłyszysz wołanie o pomoc*) uglazbio Marek Grechuta i time popularizirao i istaknuo važnost takve poezije. Krynicki također rado putuje, a jedna od važnijih putovanja su ona u Jeruzalem i Tokio, što je poslužilo kao inspiracija njegovoj zbirci haiku poezije iz 2014. godine.⁸²

Još jedna zanimljiva zbirka je *G*. Riječ je, naime, o zbirci kolažu, objavljenoj 1971. godine, kojom autor dokazuje da novinski naslovi i dijelovi teksta mogu stvoriti jedinstvenu poeziju, ako ih se odgovarajuće posloži.⁸³

Među najčešćim temama i motivima kojima se Krynicki koristi u svojim pjesmama upravo je putovanje. Ono se može odnositi i na realna putovanja, na kojima je bio i u stvarnom životu, te na putovanje u smislu promjene mišljenja i emocija. Još jedna važna tema njegove poezije je obmana, koja se da jasno povezati s tadašnjom vlasti i stanjem u državi. Uz obmanu dolazi i pojava mučenja, koja se također može povezati s političkom laži. Također, prilično čest motiv je smrt, koja se odnosi i na tjelesnu smrt, ali i na metafizičku, društvenu i kulturnu smrt. Kao suprotnost tomu važno je spomenuti ljubavne motive i seksualne teme, koji se nalaze ponajviše u zbirci pjesama *Akt urodzenia*. Vezano za te motive javlja se i tema sna, i to ponajviše u zbirci *Organizm zbiorowy*. Krynicki se u većini tih slučajeva koristi dijalogom i time sugovornika, odnosno čitatelja upoznaje s vrijednostima koje su mu bitne. Pri tome se u središte stavljaju i etička pitanja, što se vidi u zbirci pjesama *Niewiele więcej*.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid.

⁸³ <https://culture.pl/pl/dzielo/ryszard-krynicki-g> (zadnji pristup 3. 6. 2021.)

Autora se u tom kontekstu povezuje i s vjerom i kršćanskim vrlinama, poput, primjerice, razlikovanja dobra i zla.⁸⁴

Krynickog, pak, fascinira neporecivo onečišćen jezik, koji i spominje u brojnim pjesmama, ali nije prikriiven i aluzivan kao Barańczak, nego o tome piše eksplicitnije. Krynicki je u opisivanjima svog književnog programa stavio naglasak na nepodudarnost jezične i društvene stvarnosti. Također je istaknuo svoje nepovjerenje prema svemu službenom i u zbirci pjesama *Akt urodzenia* iz 1969. godine poeziju tretira kao oruđe kritike stvarnosti.⁸⁵ Vezano za lingvističku poeziju, čijem rukavcu pripada, Krynicki misli da je takva poezija samo jedan od mogućih načina prikazivanja stvarnosti i istine u poeziji, a njegove pjesme iskazuju sumnju prema upoznavanju svijeta i jezika. One se nikad ne trude biti odgovori na jednostavna pitanja.⁸⁶ U *Aktu urodzenia* daje kritiku pomoću jezične mistifikacije, točnije uporabom oksimorona, raznih etimoloških značenja, opisivanjem koje pokazuje besmislenost neke situacije. U drugoj zbirki pjesama, naslovljenoj *Organizam zbiorowy*, pojavljuje se kritička slika stvarnosti. U toj zbirki stvarnost postoji kao imitacija konkretnih vijesti, tiskarskih i televizijskih informacija, propagandnih i reklamnih krilatica iz života. Između tih dviju zbirki Krynicki je prešao sa subjektivnog tretiranja jezika na govorenje u ime kolektiva.⁸⁷ Ta se intimnost dobiva korištenjem stalnih motiva, koji su u slučaju Krynickog vezani za rodbinske odnose (*mąż, żona, kobieta, kochanka, starość, miłość...*). Pojavljuju se također motivi etičkih problema, kao, primjerice, *izdaja, vjerovanje, informiranje, mistifikacija* i sl.⁸⁸

Kao što je spomenuto, lirski subjekt pjesama Krynickog je zbog svoga vjerovanja izoliran u društvu, ali to se može shvatiti kao etička pobjeda, zato što je svako zbližavanje neka vrsta poraza/kapitulacije.⁸⁹ Krynicki kasnije piše pjesme koje su puno objektivnije i stvarnost prikazuju gotovo novinarski. Kroz to se jasno vidi razvoj i promjena lirskog subjekta.

⁸⁴ <http://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/ryszard-krynicki/> (zadnji pristup 9. 3. 2021.)

⁸⁵ Kornhauser, Julian. Zagajewski, Adam. 1974. *Świat nieprzedstawiony*. Kraków: Wydawnictwo Literackie. Fundacja Nowoczesna Polska. 90. str.

⁸⁶ Ibid., 90. str.

⁸⁷ Ibid., 91. str.

⁸⁸ Ibid., 92. str.

⁸⁹ Ibid.

5.2.1. *Język, to dzikie mięso*

U pjesmi *Język, to dzikie mięso* iz zbirke *Organizm zbiorowy*, čiju kompoziciju čini 10 stihova nejednake duljine, nevezanih rimom, lirski subjekt nije eksponiran i uloga mu je pojasniti što je zapravo jezik. Može ga se shvatiti i kao glas generacije jer se tijekom obraćanja adresatu obraća grupi ljudi kojoj i sam pripada. Lirsko ja je ravnopravno s adresatom, a to je jasno vidljivo iz stihova u kojima se koristi osobna zamjenica *nas* i glagol u prvom licu množine prezenta:

s ljudskim zubima ono neljudsko, što raste u nama

*i nas će prerasti crvena zastava, koju pljujemo*⁹⁰

U posveti koja prethodi pjesmi piše *Panu Zbigniewowi Herbertowi i Panu Cogito*. Posveta i tekst pjesme usko su vezani. Ovdje se radi o suprotstavljenim mišljenjima dvojice pjesnika, gdje je za Krynickog važan etički element nepovjerenja prema jeziku, a Herbertu je važnija od toga bila estetika.⁹¹

Glavna je tema pjesme jezik, što se već naslovom sugerira. Na njega se gleda kao na nešto strano u čovjeku (*dzikie mięso, to nieludzkie*).⁹² Zatim se u tekstu pjesme nalaze i ostale definicije: *Jezik je ogoljeno srce, brnjica, golo oštro, životinja s ljudskim zubima, crvena zastava*. Nižući te slike, autor navodi i somatske motive *meso, jezik, srce, zubi, krv*. Njima uspijeva čitatelju približiti kompliciranije društvene pojave, pa se motivi mogu smatrati metaforom.⁹³ Također je izražena tema nasilja i drugih oblika agresije te rana:

ta brnjica, koja davi

propali ustanak riječi

(...)

⁹⁰ https://poezja.org/wz/Krynicki_Ryszard/684/_J%C4%99zyk_to_dzikie_mi%C4%99so (zadnji pristup 28. 2. 2021.) (prevela Ivana Jurić)

⁹¹ Pawelec, Dariusz. 1994. *Lingwiści i inni : przewodnik po interpretacjach wierszy współczesnych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 89. str.

⁹² *Ibid.*, 86. str.

⁹³ *Ibid.*

i nas će prerasti crvena zastava, koju pljujemo

*zajedno s krvi*⁹⁴

Od stilskih figura jasna je upotreba paradoksa, pa tako dobivamo izraze *lažljiva istina* (*skłamana prawda*) i *istinita laž* (*prawdziwe kłamstwo*). Sama pjesma završava sličnom igrom riječima, pa autor navodi da *dijete učeći istinu, istinski laže*.

Osim toga, autor svjesno koristi crvenu boju, koju ne samo što vežemo uz krv, koja se učestalo spominje, nego ju spominje i u gornjem stihu, i to uz zastavu. Ona, pak, signalizira da se radi o SSSR-u, koji ima velik utjecaj na poljsku stvarnost. Spominje se još jedna riječ, odnosno glagol *rosnąć*, i to dva puta u prezentu (*rosnie*). Njime se stječe dojam da te laži stalno rastu i da nikad ne odlaze, a čak ih i djeca uče.

Kompozicijski je pjesma sastavljena od 10 stihova nejednake duljine i nevezanih rimom.

⁹⁴ https://poezja.org/wz/Krynicky_Ryszard/684/_J%C4%99zyk_to_dzikiem%C4%99so (zadnji pristup 28. 2. 2021.) (prevela Ivana Jurić)

5.2.2. *Strzepy listu miłosnego*

U pjesmi *Strzepy listu miłosnego* iz zbirke *Akt urodzenia* lirsko ja i lirsko ti jasno su iskazani uporabom glagola (*spotkam, mówilem, kocham*) i zamjenicom (*ciebie, twoje*). Lirski subjekt opisuje adresatu događaje koji su se zbili i opisuje svoje osjećaje. Možemo zaključiti da se obraća bliskoj osobi, a lirski subjekt je moguće povezati s autobiografskim autorovim kontekstom. Najzanimljiviji stih pjesme, u kojemu se vide njegovi stvarni osjećaji, je:

*(ne volim tebe, već ideju o tebi)*⁹⁵

Pjesma se sastoji od 14 slobodnih stihova nejednake duljine, gdje do preokreta dolazi upravo nakon citiranog stiha. Autor je taj stih još dodatno odvojio zagradama, čime se postiže efekt pritajivanja. Možemo čak reći da autor tu rečenicu nije izgovorio naglas, nego se ta misao nalazi isključivo u njemu. Lirsko ti, odnosno žena kojoj se obraća u pjesmi, ne sudjeluje u razgovoru, nego je jedino njezin fizički izgled ukratko opisan u sljedećem stihu:

*twoje światłe włosy*⁹⁶

Tema pjesme izrečena je već u njezinu naslovu i signalizira da se radi o nesretnoj ljubavi ili, pak, kraju ljubavne priče (*strzep*⁹⁷ – hrv. komad, dio). Također se stvara vizualna pjesnička slika, koja u daljnjem čitanju utječe na shvaćanje pjesme, a u kombinaciji sa stihom u zagradama daje dodatnu težinu pjesmi.

Krynicky se u ovoj pjesmi koristi motivima prirode (*zvizda, noć, životinja, snijeg, grane*), a navodi i stih koji se može povezati s biblijskim motivima stvaranja svijeta:

*na sedmi dan gladi – prvi dan stvaranja*⁹⁸

⁹⁵ <https://polska-poezja.com/ryszard-krynicky/strzepy-listu-milosnego/> (zadnji pristup 19. 3. 2021.) (prevela Ivana Jurić)

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ strzep – oddarty, urwany lub wiszący kawałek czegoś <https://sjp.pwn.pl/szukaj/strz%C4%99p.html> (zadnji pristup 19. 3. 2021.)

⁹⁸ <https://polska-poezja.com/ryszard-krynicky/strzepy-listu-milosnego/> (zadnji pristup 19. 3. 2021.) (prevela Ivana Jurić)

Autor se u zadnjim dvama stihovima pjesme koristi izrazima koji su jako slični čestitkama za Novu godinu (polj. *Szczęśliwego Nowego Roku*), a glase:

sretna nova glad

*sretna nova bol*⁹⁹

Time se također stvara dojam da će taj period boli, pretpostavlja se ljubavne, trajati još dulje vrijeme.

5.2.3. *I naprawdę nie wiedzieliśmy*

U pjesmi *I naprawdę nie wiedzieliśmy* iz zbirke pjesama *Organizm zbiorowy* autora se može poistovjetiti s lirskim ja zato što kroz njegovu biografiju znamo točan događaj koji lirsko ja opisuje. Krynicki se obraća u množini i koristi isključivo glagole u perfektu:

Możda smo biti djeca, nismo imali iskustvo,

znali smo samo da nas se prisiljava na vjerovanje u laż

*i zaista nismo znali što više želimo*¹⁰⁰

Na početku pjesme nalazi se posveta Adamu Michniku¹⁰¹, pa se autor zapravo njemu obraća. Michnik je poljski publicist i povjesničar, koji je, kao član opozicije, proživio jednaku ili čak težu sudbinu za vrijeme prosvjeda kao i Krynicki i ostali članovi ove skupine pjesnika. Moguće je također da se pod množinom misli upravo na cijelu generaciju pjesnika Nowe Fale, koja je doživjela studentske prosvjede u ožujku 1968. godine. Imajući to na umu, zaključujemo da se u pjesmu radi o prepričavanju upravo tog događaja:

⁹⁹ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

¹⁰⁰ <http://stronypoezji.pl/monografie/i-naprawde-niewiedzielismy/> (zadnji pristup 20. 3. 2021.) (prevela Ivana Jurić)

¹⁰¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Adam_Michnik (zadnji pristup 20. 3. 2021.)

*kad su bili skupljeni na malom trgu
ispred spomenika velikog pjesnika,
koji je mladost proživio u okupiranoj zemlji
a ostatak života u progonu¹⁰²*

U nastavku pjesme autor iznosi sve ono što oni, kao tadašnja djeca ili mladež, nisu znali. Pri tome učestalo spominje laganje i trovanje misli propagandom:

*palili smo cigarete i lažljive novine,
palili smo cigarete, premda su trovale naša tijela,
palili smo novine jer su trovale naše umove,
čitali smo ustav i deklaraciju o pravima,
i zaista nismo znali da prava čovjeka
mogu biti suprotna
od građanskih prava¹⁰³*

Čin paljenja novina također je istinit događaj, tijekom kojega su prosvjednici vikali da tisak laže.¹⁰⁴ Krynicki nakon toga u pjesmi izražava čuđenje što odrasli, iz pozicije mlađe osobe, reagiraju na javne obmane i što su u stanju prije tome vjerovati nego njima:

*i zaista nismo znali da odrasli ne vjeruju nama,
nego višestrukom laganju da se sve može izbrisati,*

¹⁰² <http://stronypoezji.pl/monografie/i-naprawde-niewiedzielismy/> (zadnji pristup 20. 3. 2021.) (prevela Ivana Jurić)

¹⁰³ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

¹⁰⁴ Pawelec, Dariusz. 1994. Lingwiści i inni : przewodnik po interpretacjach wierszy współczesnych. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 114. str.

sve zaboraviti

*i praviti se da se ništa nije dogodilo*¹⁰⁵

Kako bi postigao dinamiku pjesme, Krynicki se koristi tehnikom ponavljanja istog stiha, odnosno dijela stiha, što je u ovome slučaju naslov pjesme. Time se naglašava gotovo pa očajna situacija u kojoj su se tadašnji pjesnici našli te njihovo neshvaćanje tada odraslih građana. Zadnji je stih pjesme odvojen od ostatka i time se stavlja točka na kraj razmišljanja lirskog subjekta. Neki od ključnih motiva u ovoj pjesmi su *ljudska prava, pravda, laž, ustav, deklaracija o pravima, ideja, znanje* i sl. Sve je od navedenog smješteno u četiri strofe i dodatan, odvojen stih. Nisu vezani rimom te nemaju jednaku duljinu.

¹⁰⁵ <http://stronypoezji.pl/monografie/i-naprawde-niewiedzielismy/> (zadnji pristup 20. 3. 2021.) (prevela Ivana Jurić)

5.3. Ewa Lipska

Za razliku od dosad spomenutih pjesnika Nowe Fale, koji dijele dosta zajedničkih obilježja, Lipsku je teže smjestiti u određenu grupu. Njezina godina rođenja, vremenski okvir u kojem je krenula objavljivati zbirke pjesama i događaji kojima je bila izložena svrstavaju je u grupu Nowe Fale. Međutim, ona nije sudjelovala u diskusijama svoje generacije i lirski subjekt joj nije kao kod drugih autora.¹⁰⁶ Želja da se ne veže za neku određenu grupu pjesnika i potreba za samoćom vuku korijene još od djetinjstva, gdje je više cijenila takav život. Jednom je prilikom rekla da je u kazalištu uvijek više cijenila izolirane ljude u publici, a ne dramsku grupu koja stoji na pozornici.¹⁰⁷ Premda je već sa šesnaest godina objavljivala u dnevnim novinama *Gazeta Krakowska*, ipak se odlučila za studij slikarstva na Akademiji Sztuk Pięknych u Varšavi, a ne za studij polonistike, kako su neki očekivali.¹⁰⁸

Njezin pravi književni debi bila je zbirka pjesama *Wiersze* iz 1967. godine, nakon čega je svakih nekoliko godina objavljivala po zbirku, pod pamtljivim i nepretencioznim nazivima kao što su *Drugi zbiór wierszy*, *Trzeci zbiór wierszy*, *Czwarty zbiór wierszy*, *Piąty zbiór wierszy*, *Dom Spokojnej Młodości* i drugi.¹⁰⁹ Rođena je u Krakowu, gdje je radila kao urednica u Wydawnictwu Literackim. Između ostalog radila je u poljskoj ambasadi u Beču i tamo bila direktorica Poljskog instituta.¹¹⁰ Osamdesetih godina prošloga stoljeća radila je i kao urednica književnog mjesečnika *Pismo*, a kasnije je gostovala po cijeloj Europi i šire na raznim festivalima i književnim večerima. O njezinoj popularnosti govori i činjenica da su joj pjesme prevedene na više od deset jezika. Zanimljivost je i to što joj je nekoliko pjesama uglazbio Marek Grechuta, kao i neki drugi sastavi.¹¹¹

¹⁰⁶ Kozaczewski, Jakub. 2004. *Polska tradycja literacka w poetyce Nowej Fali*. Kraków:Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej. 16.str.

¹⁰⁷ https://www.youtube.com/watch?v=5bBpzFC_OFw (zadnji pristup 28. 3. 2021.)

¹⁰⁸ <https://www.bryk.pl/wypracowania/jezyk-polski/biografie/1010588-ewa-lipska-biografia-i-tworczosc.html> (28. 3. 2021.)

¹⁰⁹ Tokarz, Bożena. 1990. *Poetyka Nowej Fali*. Katowice:Uniwersytet Śląski. 23.str.

¹¹⁰ <https://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/ewa-lipska/#more-130> (zadnji pristup 27. 3. 2021.)

¹¹¹ <https://www.bryk.pl/wypracowania/jezyk-polski/biografie/1010588-ewa-lipska-biografia-i-tworczosc.html> (zadnji pristup 28. 3. 2021.)

Dobitnica je i brojnih nagrada, od kojih su neke: 1967. Nagroda im. Andrzeja Bursy, 1973. Nagroda im. Kościelskich i 1979. godine Nagroda PEN-Clubu im. Roberta Gravesa.¹¹²

Lipska je u prvim zbirkama pjesama pisala o nepovjerenju i pobunama, koji su se odnosile na nešto šire horizonte od okvira ideološke stvarnosti. Više se orijentirala na egzistencijalna pitanja.¹¹³ Tu se može spomenuti i opsesija temom doma, kao jednim od pokazatelja tih pitanja. S jedne strane je dom koji se nalazi posvuda na svijetu, a s druge je strane beskućništvo, također rasprostranjeno svijetom.¹¹⁴ Ono što ju djelomično razlikuje od spomenutih pjesnika Nowe Fale je korištenje metafore, ironije i paradoksa u poeziji. Također, fokus je stavljen više na „ja“ i teme poput prolaznosti vremena, smrti i samoće nego na prikaz tadašnjeg svijeta. Ta se posebnost već u ranoj fazi stvaranja može nazvati i dnevnikom odrastanja.¹¹⁵ Njezinu se poeziju može opisati i kao osciliranje između individualnog i kolektivnog, univerzalnog i privremenog, između suverenog subjekta i čovjeka koji je objekt utjecaja društveno-političke sfere.¹¹⁶

Lirski subjekt tih pjesama je u bolećivom i pomalo depresivnom stanju, a mjesto radnje nerijetko su bolnice, zatvori ili sanatoriji, koji još više naglašavaju atmosferu u kojoj se lirsko ja nalazi. Mjesta poput bolnice mogu se shvatiti i kao prostori između života i smrti.¹¹⁷ U njezinoj se poeziji javljaju, kao i kod drugih pjesnika Nowe Fale, somatski motivi, i to pretežito vezani za bolesti.¹¹⁸ To je vidljivo i iz usporedbe samoće i kolesterola, koju je jednom prilikom iznijela u intervjuu. Rekla je da samoća može biti pozitivna i negativna, kao i kolesterol, ali da je ona bira gledati kao nešto lijepo. Dala je i primjer putovanja na drugi kraj svijeta, gdje je fascinantno da ljudi misle da će se tako nešto promijeniti, a zapravo dođu do zaključka da je svugdje isto i da je Zemlja zapravo jako malo mjesto.¹¹⁹

¹¹² <https://culture.pl/pl/tworca/ewa-lipska> (zadnji pristup 25. 3. 2021.)

¹¹³ <https://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/ewa-lipska/#more-130> (zadnji pristup 26. 3. 2021.)

¹¹⁴ Kwiatkowski, Jerzy. 1995. *Magia poezji. O poetach polskich XX wieku*. Kraków: Wydawnictwo Literackie. 348. str.

¹¹⁵ <https://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/ewa-lipska/#more-130> (zadnji pristup 26. 3. 2021.)

¹¹⁶ Morawiec, Arkadiusz. (2011). Ewa Lipska jako pisarka polityczna. *Przestrzenie Teorii*. 15., 35 – 54., 37. str.

¹¹⁷ <https://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/ewa-lipska/#more-130> (zadnji pristup 26. 3. 2021.)

¹¹⁸ <https://culture.pl/pl/tworca/ewa-lipska> (zadnji pristup 25. 3. 2021.)

¹¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=GK-TjmDj96o&t=174s> (zadnji pristup 28. 3. 2021.)

5.3.1. *My*

Pjesma *My* iz debitantske zbirke *Wiersze* može biti čitana i kao manifest Pokolenia '68. jer su se rodili na kraju Drugog svjetskog rata i bili lišeni tog iskustva, o čemu je riječ i u pjesmi.¹²⁰ Lirski se subjekt obraća skupini ljudi, točnije generaciji kojoj pripada, i izražava njihove osjećaje i raspoloženje, što je vidljivo već iz prvog stiha:

*Mi – širom otvoreni poslijeratni godišnjak*¹²¹

Pjesmu se može čitati i kao autobiografsku jer opisuje stvarnost u kojoj je Lipska živjela i događaje koji su se dogodili netom prije njezina rođenja. Autorica u pjesmi opisuje i navodi realije iz svakodnevnoga života, a česta je i uporaba glagola. Spominje i kako su se ljudi u tom vremenu ponašali, ali i kako su se osjećali. Ono što je također od početka pjesme očito ratna je tematika i korištenje ratnih motiva u drugoj polovici pjesme:

Ljubomorni smo na one

koji su u visokim čizmama na vezanje

prošli rat.

Ljubomorni smo

na štedljive noći nakon malog komada

podijeljenog između umornih kaciga.

Metke poput vatrometa na ustima uzdignutih.

*Vulgarne privrženosti iznenadnog spasenja.*¹²²

Ono što Lipskoj odlično polazi za rukom stvaranje je atmosfere u pjesmi, a to se možda najbolje može uočiti u drugoj strofi:

¹²⁰ Morawiec, Arkadiusz. (2011). Ewa Lipska jako pisarka polityczna. *Przestrzenie Teorii*. 15., 35 – 54., 37. str.

¹²¹ <https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/37327-ewa-lipska-my.html> (zadnji pristup 26. 3. 2021.) (prevela Ivana Jurić)

¹²² Ibid. (prevela Ivana Jurić)

Do naših dana vode zahrđala vrata.

Stubišta koja su preživjela uzgajivače kanarinaca.

Vodopad koraka. Pogreb s orkestrom. I krik udaranja lonaca.¹²³

Također, koristi motiv vrata, što može biti metafora za nove početke i mogućnosti, ali i nešto što tu generaciju u tim namjerama koči. Pjesma završava stihovima koji naglašavaju misao Lipske o svojoj generaciji. Ona bi trebala slaviti one koji su dali svoje živote za Poljsku i time su željeli osigurati mirno razdoblje u budućnosti, ali su također svjesni da u sebi nose izgubljeno sjećanje na njih:

Naš se rođendan slavio – ubijen.

A prostrijeljena sjećanja nosimo

mi.¹²⁴

Autorica pjesme, za razliku od drugih spomenutih pjesnika, koristi se interpunkcijskim znakovima i njima naglašava dulje stanke u pjesmi, a time mogu stvarati slijed eliptičnih rečenica. U sljedećim je rečenicama, uz to, vidljiva i aliteracija:

Sa stubišta. S vrata. S hotela. S usta. Ovdje i tamo.¹²⁵

Pjesma je konstrukcijski podijeljena na pet strofa, a slobodni su stihovi nejednake duljine.

¹²³ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

¹²⁴ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

¹²⁵ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

5.3.2. *Jeśli istnieje Bóg*

Lirski subjekt pjesme *Jeśli istnieje Bóg* iz zbirke *Trzeci zbiór wierszy* je čovjek koji prepričava zamišljenu situaciju u kojoj Bog postoji i što sve od njega može saznati. Lirsko ja uglavnom priča u prvom licu jednine, što možemo prepoznati po glagolskim oblicima i zamjenicama: *bit ću, po mene, zapovjedi mi*. Ponekad se izražava u množini, što se odnosi na njega i Boga, koji se zajedno bave određenim stvarima: *będziemy pili, potem się na rowerach przejeździemy*. Također se izražava djelomična sumnja u postojanje Boga, ali ne i napadački stav. Naprotiv, lirski subjekt neutralno prepričava moguć razvoj situacije. Iz naslova pjesme se, ipak, već da naslutiti da se radi o mogućnosti postojanja Boga, ali ne da je to i realno:

Ako Bog postoji

– *bit ću kod njega na ručku*¹²⁶

Adresat je promatrač, odnosno čitatelj rečenog i ne sudjeluje u razgovoru. U pjesmi se koristi mnoštvo biblijskih motiva, kao, primjerice, *Bog, anđeo, svjetlo, sveta voda, slobodna volja, rajsko*. Zanimljivost je u tome što su ti motivi smješteni u svakodnevne situacije:

Anđeo će doći automobilom po mene.

(...)

Ako je Bog poliglot

može prevoditi svete pjesme

antologije još svetije

od presvete prve kapljice

od koje je narasla rijeka.

Nakon toga ćemo se provozati biciklima

*s Bogom do trešnje.*¹²⁷

¹²⁶ <https://aleklasa.pl/liceum/c230-wiersze/c304-analiza-wierszy/jesli-istnieje-bog> (zadnji pristup 27. 3. 2021.)

(prevela Ivana Jurić)

¹²⁷ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

Sljedeći se stihovi mogu smatrati preokretom u pjesmi jer Bog otkriva drugima tko on zapravo jest:

Naposljetku će Bog sići s bicikla i reći

*da je upravo on Bog.*¹²⁸

U nastavku lirski subjekt dobiva objašnjenja što je Bog radio svih ovih godina, a na kraju ostavlja mogućnost da se Bog možda ne moli u crkvi. Cijeli se ovaj dio pjesme može shvatiti i kao optužba, a ne pitanje:

Izvući će dalekozor. Narediti mi

da gledam zemlju. Objasniti će

kako je do toga došlo.

Koliko godina obavlja tu dužnost

i izrazito griješi nad svijetom

putajući avione ideja na vjetar.

Ako je Bog vjernik

*moli se sebi za stalnu nadu.*¹²⁹

Tek se na samom kraju pjesme otkriva da se možda radi o susretu s Bogom nakon smrti:

Dobit ću lijek od Boga

i ozdravit ću

*odmah nakon smrti.*¹³⁰

Pjesma je podijeljena na pet strofa nejednake veličine (od katrena do decime). Stihovi su nejednake duljine, a izražena je uporaba interpunkcijskih znakova.

¹²⁸ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

¹²⁹ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

¹³⁰ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

5.3.3. *Dom dziecka*

Kao što je spomenuto, Lipska se često bavi temom doma i samoće, a u pjesmi *Dom dziecka* to je objedinila u jednu cjelinu. Lirski subjekt, naime, opisuje život u sirotištu, ali nije jasno iskazano tko točno pripovijeda, što dovodi do zaključka da je lirski subjekt sveznajuć. Zanimljivost je u tome što Lipska ne samo da opisuje život u sirotištu i djecu koja tamo stanuju već uvodi i tri stiha koja predstavljaju misli te djece.

Ona su napisana u prvom licu jednine iz pozicije djece i u njima se pojavljuju za djecu tipične kratke rečenice, kao i motivi kojima su izložena slušajući i čitajući bajke:

Kad bi moja mama htjela

mogla bi biti kraljica.

Ali morala je umrijeti

jer se tata pretvorio u vuka.¹³¹

U ovoj je pjesmi izraženo ponavljanje, ali ne samo kao naglašavanje broja djece nego i kao pokazatelj da su nerijetko stvari u domu za nezbrinutu djecu točno određene i slijede pravila:

Trideset pari ispruženih ruku

ali samo do žlice za mliječnu juhu.

Trideset pari očiju otvorenih u snu

kako bi vidjeli roditelje na šećernom brdu.¹³²

Na kraju pjesme Lipska nas podsjeća čemu se zapravo sva djeca iz sirotišta uvijek nadaju, a to je odlazak u neku obitelj koja im je u stanju pružiti toplinu, ljubav i zaštitu:

Trideset pari nogu

stoji ispred pokvarene skretnice

i čeka na ulaz

¹³¹ <http://wiersze.doktorzy.pl/domdziecka.htm> (zadnji pristup 27. 3. 2021.) (prevela Ivana Jurić)

¹³² Ibid. (prevela Ivana Jurić)

*u dom.*¹³³

Pjesma se sastoji od pet strofa nejednake duljine i slobodnih stihova. Prva i zadnja strofa napisane su iz pozicije lirskog subjekta, a središnje strofe s dječjeg gledišta.

¹³³ Ibid. (prevela Ivana Jurić)

6. Zaključak

Razdoblje šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Poljskoj bilo je obilježeno čestim izmjenama stabilnosti i pogoršanja društveno-političke situacije. Sve je više jačala cenzura koja je branila svaki pokušaj objektivnog prikaza stvarnosti i kritičkog govora. Zabrana prikazivanja predstave *Dziady* Adama Mickiewicza i reakcija studenata prosvjedima u ožujku 1968. godine bila je odlučujuć trenutak u životima pjesnika i pjesnikinja generacije Novog vala. Oni su bili idejno-umjetnička grupacija koja predstavlja kritički buntovni glas cijele generacije. Potpisivanjem *Memoriala 59* i aktivnim opozicijskim djelovanjima nekih članova dali su do znanja da stavljaju naglasak i na ljudska prava.

Svoje su pjesme posvetili suprotstavljanju propagandi i prikazivanju onoga stvarnoga, što god to za pojedine autore/ice značilo. Teme koje se pojavljuju u njihovom stvaralaštvu su raznolike i kreću se od metaforičkog prikaza tijela i svakodnevice, preko intimnih životnih aspekata ljubavi i samoće, pa sve do putovanja i promjene. Ono što objedinjuje sve teme je kontekst vremena u kojem su pjesnici i pjeskinje stvarali svoje prve zbirke pjesama. Također su svi bili orijentirani na *mówienie wprost* (hrv. izravno govorenje) te su im emocije bile pojednostavljene i neopterećene sentimentom i patosom.

Kornhauser se bavio temama sna, ali i agresije te je kritički gledao na svoju generaciju i one koje su joj prethodile. Zagajewski je isprva pisao pjesme za prijatelje i kolege, da bi kasnije prešao na pjesme koje kritiziraju politiku. Bio je jezgrovit i discipliniran. Barańczaka su zanimali odnosi njegove generacije i književnih razdoblja koja su im prethodila. Ekonomičan je s jezikom, sklon minimalizmu, a svejedno je višeznačan i aluzivan. Krynicki je imao raznovrsne teme, koje su se kretale od intimnih ljubavnih do kritički nastrojenih prema jeziku. On piše lingvističku poeziju i ekspresivne monologe smirenog tona s jakim efektima. Lipska je pokušavala ostati izvan obilježja Nowe Fale, a teme iz tog perioda su joj bile vezane za dom i samoću.

Svoja su razmišljanja i svjetonazor spremno dijelili s javnošću, pa su tako nastala, između ostalih, i djela *Świat nieprzedstawiony* (1974.) i *Nieufni i zadufani* (1971.), koji već u svojim nazivima otkrivaju stav prema svakodnevici u kojoj su autori tekstova živjeli i pokušavali stvarati. Jedni su autori/ce imali više, neki manje problema sa zakonom. Neki su preferirali lingvističku poeziju, dok su se drugi pokušavali u potpunosti odvojiti od bilo kakvog pokušaja stavljanja pod isti nazivnik, ali jedno je sigurno – njihova je poezija ostavila značajan i nezaboravan trag u poljskoj i svjetskoj književnosti, a i danas pronalazi čitatelje.

7. Literatura

Barańczak, Stanisław. 1971. *Nieufni i zadufani*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Jarosiński, Zbigniew. 1996. *Literatura lat 1945-1975*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Kornhauser, Julian. Zagajewski, Adam. 1974. *Świat nieprzedstawiony*.

Kraków: Wydawnictwo Literackie. Fundacja Nowoczesna Polska

Kozaczewski, Jakub. 2004. *Polska tradycja literacka w poetyce Nowej Fali*.

Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej

Kwiatkowski, Jerzy. 1995. *Magia poezji. O poetach polskich XX wieku*.

Kraków: Wydawnictwo Literackie

Morawiec, Arkadiusz. 2011. *Ewa Lipska jako pisarka polityczna*. *Przestrzenie Teorii*. Nr. 15. 35 – 54. str.

Pawelec, Dariusz. 1995. *Czytając Barańczaka*. Katowice: Wydawnictwo Gnome

Pawelec, Dariusz. 1994. *Lingwiści i inni : przewodnik po interpretacjach wierszy współczesnych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Szulc Packalén, Małgorzata Anna. 1997. *Pokolenie 68. Studium o poezji polskiej lat siedemdziesiątych*. Warszawa: Instytut Badań Literackich

Tokarz, Bożena. 1990. *Poetyka Nowej Fali*. Katowice: Uniwersytet Śląski

Zagajewski, Adam. 1971. *Czego chcą młodzi?*. u *Życie Literackie*. Nr. 22.

Kraków: Krakowskie Wydawnictwo Prasowe RSW „Prasa“

Internetski izvori:

https://hr.wikipedia.org/wiki/La%C5%BEne_vijesti (zadnji pristup 20. 3. 2021.)

<https://dzieje.pl/kultura-i-sztuka/list-34-pierwszy-duzy-protest-wobec-polityki-kulturalnej-wladz-prl> (zadnji pristup 25. 2. 2021.)

<https://klp.pl/wspolczesnosc/a-9325.html> (zadnji pristup 10. 8. 2020.)

<http://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/julian-kornhauser/> (zadnji pristup 13. 8. 2020.)

<https://culture.pl/en/artist/julian-kornhauser> (zadnji pristup 13. 8. 2020.)

<http://stronypoezji.pl/monografie/adam-zagajewski-kalendarium/> (zadnji pristup 20. 2. 2021.)

<http://stronypoezji.pl/monografie/stanislaw-baranczak-kalendarium/> (zadnji pristup 1. 3. 2021.)

<https://culture.pl/pl/tworca/stanislaw-baranczak> (zadnji pristup 2. 3. 2021.)

<http://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/stanislaw-baranczak/> (zadnji pristup 14. 8. 2020.)

<https://klp.pl/baranczak/> (zadnji pristup 18. 8. 2020.)

<http://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/ryszard-krynicky/> (zadnji pristup 5. 3. 2021.)

<http://stronypoezji.pl/monografie/ryszard-krynicky-kalendarium/> (zadnji pristup 3. 3. 2021.)

https://poezja.org/wz/Krynicky_Ryszard/684/_J%C4%99zyk_to_dzikiem_mi%C4%99so
(zadnji pristup 28. 2. 2021.)

<https://polska-poezja.com/ryszard-krynicky/strzepy-listu-milosnego/> (zadnji pristup 19. 3. 2021.)

<https://sjp.pwn.pl/szukaj/strz%C4%99p.html> (zadnji pristup 19. 3. 2021.)

<http://stronypoezji.pl/monografie/i-naprawde-niewiedzielismy/> (zadnji pristup 20. 3. 2021.)

https://pl.wikipedia.org/wiki/Adam_Michnik (zadnji pristup 20. 3. 2021.)

https://www.youtube.com/watch?v=5bBpzFC_OFw (zadnji pristup 28. 3. 2021.)

<https://www.bryk.pl/wypracowania/jezyk-polski/biografie/1010588-ewa-lipska-biografia-i-tworczosc.html> (28.3. 2021.)

<https://przewodnikpoetycki.amu.edu.pl/encyklopedia/ewa-lipska/#more-130> (zadnji pristup 27. 3. 2021.)

<https://culture.pl/pl/tworca/ewa-lipska> (zadnji pristup 25. 3. 2021.)

<https://www.youtube.com/watch?v=GK-TjmDj96o&t=174s> (zadnji pristup 28. 3. 2021.)

<https://literatura.wywrota.pl/wiersz-klasyka/37327-ewa-lipska-my.html> (zadnji pristup 26. 3. 2021.)

<https://aleklasa.pl/liceum/c230-wiersze/c304-analiza-wierszy/jesli-istnieje-bog> (zadnji pristup 27. 3. 2021.)

<http://wiersze.doktorzy.pl/domdziecka.htm> (zadnji pristup 27. 3. 2021.)

<https://www.youtube.com/watch?v=dGQncIgbm-4> (zadnji pristup 28. 5. 2021.)

<https://culture.pl/pl/dzielo/ryszard-krynicki-g> (zadnji pristup 3. 6. 2021.)

8. Sažetak i ključni pojmovi

Šezdesete i sedamdesete godine 20. stoljeća bile su u Poljskoj plodno tlo za stvaralaštvo nove generacije umjetnika, poznate pod zajedničkim nazivom Generacija '68., tj. Nowa Fala. To je razdoblje poljske povijesti obilježeno cenzurom i pokušajima uskraćivanja slobode pjesničkog izražaja – naime, pjesnicima se nameće *kaganiec*. Ovaj rad daje uvid u povijesni kontekst toga razdoblja te presjek stvaralaštva glavnih predstavnika Nowe Fale, a to su: Stanisław Barańczak, Ryszard Krynicki, Ewa Lipska, Julian Kornhauser i Adam Zagajewski. Svaki od autora i autorica na sebi svojstven način prikazuje kroz djela vlastito viđenje stvarnosti. Osim uvida u razmišljanja i nazore autora radovi kao što su *Świat nieprzedstawiony* (1974.) i *Nieufni i zadufani* (1971.) daju prikaz njihova tumačenja stvarnosti. Unatoč tome što se razmišljanja pjesnika i pjesnikinja toga razdoblja uvelike razlikuju, zajednički imperativ bila im je želja za oslikavanjem vlastite stvarnosti usred burne društvene i političke situacije, a inspiraciju u njihovim stvaralaštvima čitatelji pronalaze i danas.

Ključne riječi: Nowa Fala, Novi val, Pokolenie '68., Marzec '68., poezja lingwistyczna, Kornhauser, Zagajewski, Barańczak, Krynicki, Lipska